
До 60-річчя РОСТИСЛАВА ВСЕВОЛОДОВИЧА ТЕРПИЛОВСЬКОГО

Відомому українському археологові, доктору історичних наук, лауреатові Державної премії України в галузі науки і техніки, професору Ростиславу Всеволодовичу Терпиловському виповнилося 60 років.

Ростислав Всеволодович народився 24 квітня 1949 р. у м. Вінниця у родині військово-службовця. У Києві родина оселилася в 1960 р. Ще школярем, цікавлячись давньою історією і археологією, Р.В. Терпиловський почав відвідувати заняття археологічного гуртка при Інституті археології АН УРСР, яким керував видатний український археолог і талановитий педагог Д.Я. Телегін. Отже, вступ 1968 року на історичний факультет Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка був свідомим вибором професії і, зрештою, як у більшості археологів, життєвого шляху.

Навчання на вечірньому відділенні дозволило Р.В. Терпиловському в 1969 р. почати працювати в Інституті археології, спочатку на посаді художника. Йому пощастило слухати лекції Л.М. Славіна, Г.Г. Мезенцевої, М.М. Бондаря, Д.Я. Телегіна, Є.В. Максимова та інших відомих археологів. Майбутній напрям досліджень — археологія ранніх слов'ян — Р.В. Терпиловський обрав саме завдяки Є.В. Максимова й участі у роботі його експедиції. Працюючи на початку 1970-х рр. в експедиції Є.В. Максимова, Р.В. Терпиловський брав участь у дослідженнях пам'яток зарубинецької культури на Канівщині: городищ Пилипенкова Гора і Бабина Гора, могильника Дідів Шпиль.

У 1974 р. Р.В. Терпиловський закінчив навчання, отримавши диплом з відзнакою, і остаточно визначився з темою своїх наукових досліджень — зосередився на вивченні давньослов'янських старожитностей першої половини I тис. З метою пошуків археологічних пам'яток другої чверті I тис., генетично пов'язаних із зарубинецькою культурою, експедиція Є.В. Максимова впродовж 1974—1978 рр. проводила дослідження у Подесенні. Р.В. Терпиловський брав активну участь у проведенні розвідок на Чернігівщині та розкопках поселень Роїще, Улянівка, Киселівка I та II.

Матеріали цих пам'яток склали джерельну базу кандидатської дисертації «Населення Нижнього та Середнього Подесення у III—V ст.», успішно захищеної у 1980 р. Саме у дисертації Р.В. Терпиловський вперше доводить, що пам'ятки Подесення і Подніпров'я III—V ст., які до того мали загальну назву пізньозарубинецькі або пам'ятки київського типу, складають окрему археологічну культуру, що отримала назву київської.

Заглиблення Р.В. Терпиловського у дослідження етнокультурних процесів у Подніпров'ї, вивчення, перш за все, пам'яток київської культури і пізньозарубинецьких старожитностей регіону дозволили йому підготувати і успішно захистити 1995 року докторську дисертацію на тему «Слов'яни Подніпров'я у першій половині I тис. н. е.».

Ростислав Всеволодович працює у відділі археології ранніх слов'ян від часу його створення — з 1976 р., спочатку на посаді молодшого наукового співробітника, згодом, у 1985—1995 рр., старшого наукового співробітника, а з 1995 р. — провідного наукового співробітника. З 1 липня 2004 р. Р.В. Терпиловський — завідувач кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Сфера наукових інтересів Р.В. Терпиловського — проблеми слов'янського етно- та культурогенезу (латенський, римський та ранньосеред-

ньовічний періоди), культурно-історичного та соціально-економічного розвитку слов'янського суспільства. Він досліджує старожитності Середнього і Верхнього Подніпров'я першої половини I тис. (пізньозарубинецькі пам'ятки I—II ст. і київську культуру III—V ст.) як основу формування археологічних культур, що належали ранньоісторичним слов'янам (склавінам і антам).

Ювіляр провів польові дослідження і ввів до наукового обігу матеріали поселень римського і ранньосередньовічного часу Улянівка, Роїще, Олександрівка (Чернігівська обл.), Глеваха (Київська обл.), Сенча (Полтавська обл.), Боромля, Рябівка (Сумська обл.) та ін. Він брав участь у археологічних дослідженнях на території Росії та Польщі, з 2002 р. працює науковим консультантом Лівобережної археологічної експедиції ІА НАНУ.

Ростислав Всеволодович — автор понад 170 публікацій, виданих в Україні і за кордоном. Це, зокрема, 13 наукових монографій та розділів фундаментальних праць. Шляхи формування культурно-історичної спільноти, представленої пам'ятками київської культури, процес етнічної консолідації давньослов'янських племен, їхня історична доля розглядаються у монографіях «Ранние славяне Подесенья III—V вв.» (К., 1984), «Походження слов'ян» (К., 1991; співавтори В.Д. Баран, Д.Н. Козак), «Среднее Поднепровье и Днепровское Левобережье в первые века нашей эры» (М., 1991; співавтор А.М. Обломський), «Памятники киевской культуры. Свод археологических источников» (К., 1992; співавтор Н.С. Абашина), «Славяне Поднепровья в первой половине I тысячелетия н. э.» (Lublin, 2004) та ін.

За розробку концепції походження і ранньої історії слов'ян та підготовку фундаментального дослідження «Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный пери-

од» (К., 1990) Р.В. Терпиловський разом з іншими співробітниками відділу археології ранніх слов'ян ІА НАНУ був відзначений Державною премією України в галузі науки і техніки 1991 р. Він також взяв участь у підготовці фундаментальних праць «Давня історія України» (Т. 3, К., 2000) та «Історія української культури» (Т. 1, К., 2001).

За час своєї викладацької діяльності Ростислав Всеволодович розробив та впровадив у навчальний процес спецкурси «Археологія ранніх слов'ян», «Археологія Київської Русі», «Ранній залізний вік Центральної та Західної Європи», «Проблеми археологічної хронології та періодизації», «Типологія та класифікація археологічного матеріалу» і «Ранньосередньовічні слов'яни та кочовики». Він також є одним з авторів навчального посібника «Археологія України» (К., 2005).

Одним із напрямів педагогічної діяльності Ростислава Всеволодовича є наукове керівництво у підготовці аспірантів. Як наслідок — успішно захищені кандидатські дисертації О.В. Петраускаса, Р.Г. Шишкіна, Є.В. Синиці та С.А. Горбаненка.

Р.В. Терпиловський — редактор, а також рецензент численних наукових монографій, збірник і навчальних посібників, учасник і організатор низки конференцій різного рівня, а неодноразово — опонент на захисті кандидатських і докторських дисертацій. Він є членом експертної ради з історичних наук Вищої атестаційної комісії України, Вченої ради ІА НАНУ та Вченої ради історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Вітаючи Ростислава Всеволодовича з ювілеєм, співробітники відділу археології ранніх слов'ян разом з усіма працівниками Інституту археології бажають йому міцного здоров'я, творчої наснаги та нових наукових здобутків.